

В. Г. Ключков,
кандидат юридичних наук,
докторант Національного транспортного університету,
старший радник юстиції,
прокурор відділу Головного слідчого управління
Генеральної прокуратури

УДК 347 963: 659.3

DOI 10.37749/2308-9636-2021-4(220)-4

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОЦЕСУАЛЬНЕ КЕРІВНИЦТВО ПРОКУРОРОМ ДОСУДОВИМ РОЗСЛІДУВАННЯМ

У статті досліджується проблема законодавчого забезпечення діяльності процесуального керівника — прокурора та керівника прокуратури щодо кримінального провадження у досудовому розслідуванні.

Обґрунтовано, що доповнена конституційна норма про організацію і процесуальне керівництво прокуратурою досудовим розслідуванням є однією з важливих функцій. Але в деяких законах не повністю вказаний зміст цієї конституційної норми. Це призвело до їх різного тлумачення серед учених та працівників правоохоронних органів, а також у правозастосовній практиці.

Стверджується, що в ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» функція нагляду за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство, є ширшою за нагляд у формі процесуального керівництва.

Звернуто увагу, що прокурор повинен виконувати завдання кримінального провадження про охорону прав, свобод та законних інтересів, забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування.

У Кримінально-процесуальному кодексі не вказано сутності поняття «організація», а тому незрозуміло, в чому сутність організаційної діяльності прокуратури у цьому напрямку. У зв'язку з цим, на основі аналізу норм КПК досліджені форми організації цієї діяльності.

Визначено терміни «процесуальне керівництво» та «процесуальний керівник», а тому запропоновано внести доповнення до ст. 3 КПК.

Важливим є те, що прокурор та слідчий, керівник органу досудового розслідування повинні виконувати вимоги ч. 2 ст. 2 Кримінального кодексу, яка передбачає вчинення особою діяння, яке містить 4 елемента складу злочину. Визначено критерії неефективності прокурорського нагляду у цьому напрямку. Стверджується, що взаємодія діяльності прокурора зі слідчим має важливе значення у вирішенні завдань кримінального провадження. Зроблено висновок, що необхідне чітке розмежування повноважень вищевказаних прокурорських посад. Запропоновано внесення певних змін до законів, які повинні повністю відповідати вказаній конституційній нормі. Пропонується мінімізувати необґрунтовані факти при повідомленні про підозру, що буде забезпечувати право людини не бути притягнутою до кримінальної відповідальності.

У статті наголошується, що процедури повідомлення про підозру та висунення обвинувачення без допитів у вчиненні злочину поєднують різні правові системи, що є не зовсім правильним.

Ключові слова: прокурор, керівник прокуратури, процесуальне керівництво, слідчий, організація розслідування злочинів, повідомлення про підозру.

Постановка проблеми. Встановлена конституційна норма (ч. 2 ст. 131¹ Конституції України, доповнено 2016 р.) про організацію і процесуальне керівництво прокуратурою досудовим розслідуванням, є однією з важливих функцій. Незважаючи на це, у ч. 2 ст. 2 ЗУ «Про прокуратуру» (2015 р.) залишалась функція нагляду за додержанням законів органами, які проводять досудове слідство тощо.

У ч. 2 ст. 36 КПК (введений у 2012 р.) передбачено процесуальне керівництво прокурором за досудовим розслідуванням, що є формою нагляду. Це обумовлено тим, що впроваджено принцип незмінності прокурора в ході кримінального провадження, а тому збір доказів при розслідуванні для формування обвинувачення та підтримання його в суді. За відсутності додаткового розслідування підвищена відповідальність прокурора та органів прокуратури за якість досудового розслідування.

Метою статті є визначення та вирішення проблем щодо організації і процесуальне керівництво прокурором досудовим розслідуванням.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виконуючи функцію нагляду, прокурор здійснює процесуальне керівництво з метою ефективного підтримання обвинувачення в суді.

Системний аналіз цих законодавчих норм дає підстави зробити висновок про їх неповну відповідність Основному закону. Це призвело до їх різного тлумачення. Так, у науково-юридичній літературі виникли дискусії, оскільки немає єдиного погляду на вирішення досліджуваної проблеми. Деякі вчені вважають неможливим розмежування прокурорського нагляду та процесуального керівництва за досудовим розслідуванням. Більша частина вчених підтримує єдину функцію прокурорського нагляду та процесуальне керівництво за досудовим розслідуванням. Інші вважають, що прокурорський нагляд та процесуальне керівництво досудовим розслідуванням — це дві самостійні функції.

Так, В. М. Юрчишин вважає, що законодавець припустився методологічної

помилки, оскільки визначив процесуальне керівництво формою нагляду, а не додатковою функцією [1, с. 26].

В. П. Комарчук дійшов висновку: «Законодавець помилився, визнавши процесуальне керівництво в якості форми нагляду, а не самостійної функції. Ця недосконалість законодавчої техніки повинна бути найближчим часом усунена. Наглядова функція повинна бути визначена основною» [2, с. 85].

В. М. Сакал підтримує точку зору науковців (М. В. Руденко, В. М. Юрчишина та інших), які пропонують на законодавчому рівні чітко й однозначно розмежувати функції нагляду за додержанням законів у досудовому провадженні і керівництва розслідуванням [3, с. 49].

Автором розроблено та направлено відповідним особам законопроекти та пояснювальні записки щодо ЗУ «Про прокуратуру», КПК, Трудового Кодексу, Конституції України.

При їх підготовці було вивчено наукові праці, з'ясовано, що деякі вчені підтримують таке рішення законодавця. Так, В. С. Бабкова зробила висновок, що законодавець завершив дискусію щодо форм прокурорського нагляду на досудових стадіях. Вона не відділяє різниці між прокурорським наглядом і процесуальним керівництвом, вважає, що вони тотожні [4, с. 71].

Але І. І. Шульган та інші вважають, що прокурорський нагляд та процесуальне керівництво є несумісними видами діяльності [5, с. 520].

Зі змісту ст. 25 ЗУ «Про прокуратуру» функція нагляду за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство є ширшою за нагляд у формі процесуального керівництва та включає її.

Викладене дозволяє зробити висновок, що процесуальне керівництво є формою (методом, способом) прокурорського нагляду за досудовим розслідуванням як єдиним цілим.

Здійснюючи нагляд у формі процесуального керівництва за розслідуванням кримінального правопорушення, проку-

прокурор повинен виконувати завдання кримінального провадження, зокрема охорону прав і свобод та законних інтересів, забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування. Виконання прокурором завдання у кримінальному провадженні, передбаченого ст. 2 КПК, має сприяти здійсненню ним наданих процесуальних повноважень. Тому прокурор повинен організувати нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування кримінального правопорушення у формі процесуально-го керівництва.

Системний аналіз ст. 36 КПК дозволяє зробити і такий висновок. Законодавець дає узагальнену назву процесуальної форми реалізації ч. 2. ст. 131¹ Конституції України про організацію і процесуальне керівництво прокуратурою досудовим розслідуванням.

Але в цій нормі КПК немає ні жодного терміна «організація» і не вказано його поняття. Тому точно не визначено, в чому сутність організаційної діяльності прокуратури у цьому напрямку. Немає ні жодного терміна «організація» і в ст. 25 ЗУ «Про прокуратуру». Лише в наказі Генерального прокурора України № 4 від 19 грудня 2012 р. (із відповідними внесеними їм змінами) «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» вживається такий термін. У ньому запропоновано забезпечити єдину систему організації нагляду за додержанням законів усіма органами досудового розслідування.

Згідно з тлумачним словником термін «організація» означає наступне: створювати, засновувати що-небудь, залучаючи до цього інших, спираючись на них; здійснювати певні заходи громадського значення, розробляючи їх підготовку і проведення; чітко налагоджувати, належно впорядкувати що-небудь.

Незважаючи на це, у тексті ст. 36 та інших норм КПК вбачаються такі форми організації. Розгляд заяв та повідомлень про кримінальне правопорушення, призначення процесуального керівника, відсторонення його від виконання службових обов'язків, визначення законності

його та інших учасників сторони обвинувачення процесуальних дій. Організація розгляду і вирішення скарг, розгляд заяв людини та громадянина, які надходять у зв'язку з розслідуванням кримінального правопорушення, а також інші форми.

Важливим в організації розслідування кримінального правопорушення є планування розслідування, хоча це не процесуальна дія. Цей тезис обґрунтовується наступними обставинами.

Автор тривалі роки працював слідчим, старшим слідчим прокуратур, слідчим з особливо важливих справ прокуратури СРСР, виконувачем обов'язків начальника слідчого відділу Київської міжобласної спеціальної прокуратури, а тому добре знаю, що керівники прокуратур вимагали складення плану розслідування злочину у кримінальній справі.

Після призначення слідчим з особливо важливих справ прокуратури СРСР, автора планували направити розслідувати масові заворушення в 1990 р. Ошської області Киргизької РСР. Тому готувався у відрядження. Але, враховуючи професійні та моральні якості, керівництво слідчого управління прокуратури СРСР прийняло рішення направити автора в слідчу групу розслідувати злочини, пов'язані з подіями 12 січня 1991 р., в м. Вільнюс Литовської РСР. Знаходячись у прокуратурі Литовської РСР, автор ознайомився з відповідними документами кримінальної справи, у тому числі щодо подій у телевежі, де загинули люди та співробітник «Альфа» КДБ СРСР В. В. Шатских. Навіть бронезилет не врятував йому життя, оскільки куля влучила в спину у поясицю, коли він схилився. На місці подій для підтримання правопорядку знаходились військово-службовці ВДВ Псковської дивізії.

Після вивчення та аналізу цих даних автор визначив напрями розслідування, питання, які необхідно з'ясувати, перелік слідчих дій, способи та засоби їх здійснення; продумав тактику проведення окремих слідчих дій, склав погоджений відповідний план попереднього розслідування. Потім разом із слідчою

групою прибув у цю дивізію ВДВ. Згідно з планом виконано багато різних слідчих дій. Автор особисто допитав багатьох керівників полків, рот, взводів та їх підлеглих десантників. Допит розділяв на 4 стадії: встановлення психологічного контакту (цей метод сприяв розкриттю різних злочинів, навіть керівники прокуратур, де працював, враховуючи досвід, направляли в різні адміністративні райони розслідувати вбивства, згвалтування); вільна розповідь; постановка питань; ознайомлення допитуваного з протоколом і записом показань.

Призначено та проведено багато судово-медичних експертиз. За номерами багато знайдено та проведено виїмки вогнепальної зброї, з якою десантники перебували у тих подіях.

Наглядаючий прокурор слідчого управління Генеральної прокуратури СРСР А. І. Юмашкін, ознайомившись з цими та іншими процесуальними документами, за результатами перевірки склав відповідну позитивну довідку, в якій вказав на великий обсяг якісно виконаної роботи.

При розслідуванні інших злочинів у кримінальних справах складалися відповідні плани, які погоджувались із прокурором. За проявлений професіоналізм, сумлінність автору було достроково присвоєно класний чин — радник юстиції (підполковник).

Як вказано вище, автор особисто призначив багато судово-медичних експертиз. І знову, як раніше, до призначення слідчим по особливо важливим справам СРСР звернув увагу, що слово «судово» є зайвим і громіздким.

У Генеральній прокуратурі України дав цьому обґрунтування, а потім науково дослідив цю проблему. Саме в плані розслідування формуються завдання слідчих (розшукових) дій. План розслідування повинен складатися слідчим та погоджуватися прокурором, а також враховувати пропозиції кожного з них.

Наступною формою є організація взаємодії між слідчим, оперативними працівниками, експертами та спеціалістами. Така форма взаємодії дає змогу

зібрати та дослідити докази винуватості особи у вчиненні злочину, встановити інші обставини, прийняти законне процесуальне рішення. Вимоги прокурора — процесуального керівника — є документом з організації досудового розслідування. Важливими формами організації у цьому напрямку можуть бути такі: налагодження систематичного обміну інформацією і звітності про результати роботи за певний строк у кримінальному провадженні; забезпечення професійного керівника слідчо-оперативної групи; забезпечення заходів про неприпустимість витоку секретних даних у ході проведення негласних слідчих (розшукових) дій, розголошення інформації досудового слідства; здійснення інших оперативних заходів для розслідування злочину. Вищевикладене дозволяє зробити такий висновок.

Процесуальне керівництво — це організація прокурором процесу досудового розслідування кримінального правопорушення, визначення його напрямів, взаємодія процесуальних дій, забезпечення при їх розслідуванні законів іншими учасниками з боку обвинувачення.

Процесуальний керівник повинен здійснювати нагляд не лише за законністю проведення слідчих (розшукових) дій, а й брати участь у їх проведенні або самостійно проводити. Він не має повноваження проводити розслідування у повному обсязі, але має право проводити окремі слідчі (розшукові) дії та інші процесуальні дії. Прокурор доручає органу досудового розслідування виконання вимог закону, які визначають підстави та процесуальний порядок проведення ними певних слідчих (розшукових), негласних слідчих дій, прийняття законного та обґрунтованого рішення. Прокурор повинен впливати на порушення вимог законів органами, які проводять досудове слідство та оперативно-розшукову діяльність. КПК підвисив функцію судового контролю за дотриманням прав і свобод та інтересів людини, яку виконує слідчий суддя. Тепер більшість певних слідчих (розшукових), негласних слідчих дій проводяться за згодою слід-

чого судді. На підставі викладеного виникло запитання, яким способом вирішити цю проблему?

Треба у ч. 3 ст. 2 ЗУ «Про прокуратуру» внести зміни та привести у відповідність до вищевказаної конституційної функції. Також привести КПК у відповідність до Конституції України.

Статтю 36 КПК доповнити окремою ч. 2 про те, що прокурор організовує досудове розслідування кримінального правопорушення у формі процесуального керівництва. Це означає: «організація процедури досудового розслідування; визначення напрямів розслідування; координація процесуальних дій; забезпечення додержання законів у ході розслідування».

У цій або іншій нормі КПК вказати повноваження керівника прокуратури щодо організації прокурорського нагляду у цьому напрямку. У зв'язку з цим змінити нумерацію відповідних частин ст. 36 КПК.

Важливим є те, що прокурор та слідчий, керівник органу досудового розслідування повинні виконувати вимоги ч. 2 ст. 2 КК, яка передбачає вчинення особою діяння, яке містить склад злочину.

До нього входять такі елементи: об'єкт, об'єктивна сторона злочину, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Якщо немає одного елемента, то не буде злочину.

Автор перевіряв матеріали кримінальних справ та наглядові провадження до них, звернув увагу на те, що в дорученнях та вказівках прокурора, планах розслідування, складених слідчим, немає інформації щодо встановлення цих елементів злочину. Тому прокурори та слідчі закривають кримінальні провадження.

Якщо обвинувальний акт із кримінальними провадженнями прокурорами передано до суду, то вони обґрунтовано виносять виправдувальні вироки.

З метою всебічного, повного і неупередженого, ефективного розслідування кримінального правопорушення п. 3 ч. 2 ст. 36 КПК доповнити другим реченням у такій редакції: «вимагати встановлювати об'єкт, об'єктивну сторону злочину, суб'єкт та суб'єктивну його сторону».

Другим реченням ч. 4 ст. 38 КПК (органи досудового розслідування) доповнити у такій редакції: «Встановлювати об'єкт, об'єктивну сторону злочину, суб'єкт та суб'єктивну його сторону».

Розглянувши вищевказану проблему, досліджуємо наступну. Повноваження прокурора можуть бути покладені керівником системи прокуратури на іншого прокурора цієї системи прокуратури через неефективне здійснення прокурором нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування (ч. 3 ст. 37 КПК).

Але підстав для заміни прокурора цією та іншими нормами КПК не розкрито, а тому є оціночним та передбачає керівником прокуратури на свій розсуд давати оцінку діяльності підлеглого прокурора.

Поняття неефективності прокурорського нагляду слід розглядати у змісті й критеріях ефективності діяльності прокурора у кримінальному провадженні, викладених у ст. 2 та інших нормах КПК.

Важливим показником ефективності діяльності прокуратури є досягнення мети: стан захищеності інтересів людини, суспільства та держави, своєчасне виявлення, запобігання і припинення реальних погроз.

Нагляд прокурора має здійснюватися у системному зв'язку зі ст. 2 та іншими нормами КПК, які закріплюють завдання, засади кримінального провадження, статус прокурора. Обов'язково слід враховувати характер вчинених дій чи бездіяльності прокурора та наслідки, які настали в ході досудового розслідування.

Необхідно з'ясувати, активно чи пасивно взаємодіє прокурор зі слідчим у кримінальному провадженні, що впливає на швидкість, повноту і неупередженість розслідування кримінальних правопорушень.

Так, ефективна взаємодія прокурора та слідчого надає можливість зібрати та дослідити докази винуватості особи у вчиненні злочину, встановити інші обставини, прийняти законне процесуальне рішення.

Формами взаємодії є доручення та вказівки прокурора слідчому, органу розслідування, оперативним підрозділам на проведення СРД та НСРД, які передбачені відповідними нормами КПК.

Взаємодія прокурора зі слідчим та іншими учасниками кримінального провадження, в межах визначених повноважень, спрямована на виконання завдань, передбачених КПК.

Вивчення прокурорсько-слідчої практики, перегляд телепередач та інтернету, публікацій у газетах показав, що існують суттєві проблеми взаємодії між слідчим та прокурором у ході розслідування злочинів у кримінальних провадженнях.

Ці та інші причини призводять до тяганини у розслідуванні кримінальних правопорушень, до порушення прав потерпілих та підозрюваних. Враховуючи те, що недостатньо науково досліджено цю форму діяльності між різними органами державної влади, автор багато років займається цією проблемою. Із цією метою науково обґрунтував певні загальні елементи форм взаємодії. За цієї темою підготовано та надруковано 19 наукових статей [6, с. 23; 7, с. 33—39; 8, с. 60—66].

Викладене дозволяє зробити висновок, що критеріями неефективності наглядку прокурора можуть бути такі: невиконання завдань у кримінальному провадженні у розумні строки, у тому числі невикористання повноважень; порушення засад у кримінальному провадженні, які негативно вплинули на обґрунтованість та повноту у розслідуванні злочину, відсутність реагування слідчим на ці порушення.

На підставі викладеного, ст. 37 КПК слід доповнити 4 частиною, в редакції запропонованих критеріїв неефективності.

З метою підвищення ефективності в роботі прокурори повинні впливати на порушення вимог законів та підзаконних актів. ЗУ «Про прокуратуру» з метою усунення порушень законів точно не передбачено заходи впливу прокурорів. Але з вищевказаними наказами Генерального прокурора закріплено відповідні вимоги щодо проведення перевірок та вжиття заходів.

Тому керівники прокуратур усіх рівнів, структурних підрозділів, їх перші заступники та заступники у межах повноважень зобов'язані забезпечити вивчення стану додержання правоохоронними органами повноти і правильності вимог ст. 214 КПК щодо своєчасності внесення відомостей до ЄРДР, повноти і правильності кваліфікації злочинів; забезпечити перевірку схоронності вилученого та арештованого майна і документів.

З метою забезпечення впливу на порушення в діяльності органів, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство, керівники прокуратур повинні застосовувати повноваження, передбачені ч. 1 ст. 25 ЗУ «Про прокуратуру» щодо надання письмових вказівок, а процесуальні керівники на підставі ст. 36 КПК — вимоги прокурора.

Правовий аналіз статей 3, 36, 37 та інших норм КПК, статей 2, 25 та інших норм ЗУ «Про прокуратуру» свідчить, що в них немає визначення терміна «Процесуальне керівництво».

У ст. 3 КПК є перелік основних термінів, які частіше вживаються, вказано їх визначення (понять) для однакового розуміння у кримінальному провадженні, реалізації прав і законних інтересів певних осіб. Визначення цих термінів є обов'язковим для використання всіма правоохоронними та іншими системами, службовими особами у кримінальному провадженні.

Тому ст. 3 КПК необхідно доповнити пунктом у редакції, що термін «процесуальне керівництво» означає: організація процедури досудового розслідування; визначення напрямів розслідування; взаємодія процесуальних дій; забезпечення додержання законів у ході розслідування.

Процесуальні повноваження керівників системи прокуратури, відповідних прокурорів вищого рівня, процедуру їх реалізації вказано лише елементами, залежно від стадії досудового розслідування у кримінальному провадженні.

На відміну від повноважень процесуального керівника, КПК не містить окремої статті або інших положень з цих пи-

тань стосовно керівників прокуратури. Більше того, у нормах КПК зміщені поняття прокурора-процесуального керівника та керівника прокуратури.

Так, п. 9 ч. 1 ст. 36 КПК встановлено, що процесуальний керівник уповноважений продовжувати строки досудового розслідування. Однак статтями 294 та 295 КПК передбачено, що такі повноваження має керівник прокуратури. Крім того, ст. 246 КПК встановлено підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій, у якій передбачено повноваження прокурора. Але чітко не встановлено, який прокурор: процесуальний керівник або керівник прокуратури здійснює ці повноваження. Такою особою є процесуальний керівник, але ст. 36 КПК не встановлено цих повноважень.

Автор підготував статтю, а на міжнародній науково-практичній конференції в Академії адвокатури запропонував удосконалити КПК щодо розгляду заяв про вчинення злочинів. Академік В. Г. Гончаренко погодився з цим і пояснив, що в КПК необхідно повністю робити зміни. Хотіли «мерседес», а отримали «запорожець».

На підставі викладеного, вирішити таку проблему можна шляхом чіткого розмежування повноважень цих прокурорських посад та внесення змін до відповідних статей КПК.

Автором досліджено проблеми продовження строків тримання під вартою в ході нагляду прокурора за додержанням прав, свобод і законних інтересів особи на стадії досудового слідства [9, с. 51].

Тримання під вартою понад встановлені законом строки є грубим порушенням законності, прав і свобод громадянина [10, с. 66; 11, с. 112—114].

При розслідуванні кримінального правопорушення прокурору необхідно з'ясувати дотримання конституційних прав і свобод людини.

Аналіз прокурорсько-слідчої та судової практики, публікації у засобах масової інформації, перегляд телепередач свідчить про проблеми, які виникають при повідомленні про підозру у вчиненні кримінального правопорушення.

Треба мінімізувати необґрунтовані факти при повідомленні про підозру, що буде забезпечувати право людини не бути незаконно притягнутим до кримінальної відповідальності.

У п. 3 ч. 1 ст. 276 КПК вказано третій випадок повідомлення про підозру з наявності достатніх доказів, зібраних від початку розслідування, для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення.

Слід звернути увагу на те, що прокурору необхідно більш уважно вивчати матеріали кримінального провадження.

Якщо дійти висновку, що недостатньо доказів для повідомлення про підозру, то необхідно матеріали кримінального провадження повернути слідчому з письмовими вказівками щодо проведення конкретних процесуальних (розшукових) дій, перевірки певних фактів, виступання відповідних документів та інформації.

Отримані докази знову підлягають оцінці щодо їх достатності для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального провадження.

На підставі ухвали слідчого судді, суду обирається відповідний запобіжний захід. Після цієї слідчої дії норми КПК гарантують права підозрюваного. Це рішення слідчого судді є додатковою гарантією прав і законних інтересів особи у досудовому розслідуванні. До того ж, є формою взаємодії прокуратури й суду в таких аспектах: функціональному, процесуальному й організаційному.

У ч. 2 ст. 177 КПК передбачено, що підставою застосування запобіжного заходу є наявність обґрунтованої підозри. Обґрунтованість підозри слід визначати як сукупність зібраних доказів про вчинення особою злочину.

Тому забороняється слідчому, прокурору ініціювати перед слідчим суддею, судом застосування до підозрюваного, обвинуваченого певного запобіжного заходу за відсутності обґрунтованої підозри у вчиненні злочину.

Існують факти, коли особу, яка вчинила злочин (про це є достатні докази, навіть у ЗМІ про це повідомляють), неод-

норазово допитують як свідка. Такі дії слідчі виконують на підставі норм КПК. Але багато громадян та деякі вчені не згодні з цим.

У зв'язку з цим, прокурори повинні вживати заходи щодо недопущення тяганини та активізації у розслідуванні кримінального правопорушення. Повідомлення про підозру без достатніх доказів не відповідає ЗУ «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду».

Особа має право звертатися щодо відшкодування збитків, якщо провадження на підставі п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК закрито і підозра не обґрунтована. Закриття кримінального провадження необхідне після дослідження всіх обставин злочину та безпосереднього дослідження й оцінки слідчим, прокурором показань, речей і документів у їх сукупності.

Звертаю увагу на те, що в ЗМІ, по телебаченню, навіть у науково-юридичній літературі на стадії досудового розслідування вживається формулювання, що особі пред'явлено обвинувачення. Відповідно до норм КПК (1961 р.) були процесуальні дії на стадії слідства: допит підозрюваного; винесення постанови про притягнення обвинувачення та допит обвинуваченого. Однак відповідно до ст. 42 КПК (підозрюваний, обвинувачений) при розслідуванні злочину у криміналь-

ному провадженні, передбачено, що обвинуваченим (підсудним) є особа, обвинувальний акт щодо якої передано до суду. Але статус обвинуваченого (підсудного) особа набуває, коли обвинувальний акт прокурором передано до суду з відповідною його реєстрацією в суді. До цього вона залишається підозрюваним.

Таким чином, працівник канцелярії районного чи місцевого суду, який не є учасником кримінального провадження, шляхом фіксації у журналі надходження обвинувальних актів, надає підозрюваному статус обвинуваченого.

Така процедура об'яви підозри та винесення обвинувачення без допитів у вчиненні злочину поєднує різні правові системи, що є не зовсім правильним. Це призводить до порушення прав і свобод людини та принципу верховенства права, передбаченого Конституцією України. У Генеральній прокуратурі та в Академії прокуратури автор багаторазово вносив пропозиції та зауваження до відповідних законопроектів, у тому числі неодноразово до нового КПК. Час та прокурорсько-слідча практика показала, що вони є обґрунтованими та актуальними. Підготовлені та опубліковані наукові статті у фахових виданнях підтверджують цей тезис.

Вважаю, що запропоновані заходи сприятимуть підвищенню ефективності роботи прокурора в організації та процесуальному керівництві у кримінальному провадженні.

Список використаної літератури

1. Юрчишин В. М. Прокурор як процесуальний керівник досудового розслідування // Адвокат. 2012. № 7. С. 26—30.
2. Комарчук В. П. Процесуальне керівництво прокурора як гарантія дотримання законності при досудовому розслідуванні // Проблеми реформування прокуратури: матер. всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 15 квіт. 2016) редкол.: Л. М. Москвич (голова), А. В. Лапкін, І. В. Юревич та ін. Т. 1. Харків: Право, 2016. С. 84—88.
3. Сакал В. М. Місце та роль прокурора — процесуального керівника в організації досудового розслідування // Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. 2015. № 2. С. 41—51.
4. Бабкова В. С. Проблеми здійснення прокурором наглядових повноважень у формі процесуального керівництва під час проведення досудового розслідування // Вісник Нац. Академії прокуратури України. 2012. № 3. С. 71—73.
5. Шульган І. І. Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням як окрема функція прокуратури // Національний університет «Львівська політехніка. Серія «Юридичні науки». 2016. № 837. С. 516—520.

6. Клочков В. Г. Взаємодія Генеральної прокуратури України з вищими органами державної влади щодо охорони прав і свобод громадян // Міліція. 2009. № 4. С. 23.
7. Клочков В. Г. Взаємодія Генеральної прокуратури України з вищими органами державної влади щодо охорони прав і свобод громадян // Вісник прокуратури. 2011. № 5. С. 33—39.
8. Клочков В. Г. Форми взаємодії Генеральної прокуратури із засобами масової інформації // Юридична Україна. 2020. № 8. С. 60—66.
9. Клочков В. Г. Прокурорський нагляд за законністю та обґрунтованістю обрання та продовження строків тримання під вартою / навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. 64 с.
10. Клочков В. Г. Про вдосконалення процедури обчислення строків тримання під вартою // Право України. 1999. № 1. С. 66—67.
11. Клочков В. Г. Судья должен продлевать срок содержания под стражей // Прокурорская и следственная практика. М., 1997. № 2. С. 112—114.

References

1. Yurchyshyn V. M. Prosecutor as procedural director of pre-trial investigation // Lawyer. 2012. № 7. Pp. 26—30.
2. Komarchuk V. P. Procedural guidance of the prosecutor as a guarantee of compliance with the law in the pre-trial investigation // Problems of reforming the prosecutor's office: mater. All-Ukrainian scientific-practical conf. (Kharkiv, April 15, 2016) editors: L. M. Moskvich (chairman), A. V. Lapkin, I. V. Yurevich and others. T. 1. Kharkiv: Pravo, 2016. Pp. 84—88.
3. Sakal V. M. The place and role of the prosecutor — procedural manager in the organization of pre-trial investigation // Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs. 2015. № 2. Pp. 41—51.
4. Babkova V. S. Problems of the prosecutor's supervisory powers in the form of procedural guidance during the pre-trial investigation // Visnyk Nats. Academy of the Prosecutor's Office of Ukraine. 2012. № 3. Pp. 71—73.
5. Shulgan I. I. Procedural management of pre-trial investigation as a separate function of the prosecutor's office // National University «Lviv Polytechnic. Legal Sciences Series». 2016. № 837. Pp. 516—520.
6. Klochkov V. G. Interaction of the Prosecutor General's Office of Ukraine with the highest state authorities to protect the rights and freedoms of citizens // Police. 2009. № 4. P. 23.
7. Klochkov V. G. Interaction of the General Prosecutor's Office of Ukraine with the highest state authorities to protect the rights and freedoms of citizens // Bulletin of the Prosecutor's Office. 2011. № 5. Pp. 33—39.
8. Klochkov V. G. Forms of interaction of the Prosecutor General's Office with the media // Legal Ukraine. 2020. № 8. Pp. 60—66.
9. Klochkov V. G. Prosecutor's supervision over the legality and validity of the election and extension of detention / textbook. way. for students. higher textbook lock Kyiv: In Jure Publishing House, 2005. 64 p.
10. Klochkov V. G. On improving the procedure for calculating detention // Law of Ukraine. 1999. № 1. Pp. 66—67.
11. Klochkov V. G. The judge must extend the term of detention // Prosecutorial and investigative practice. М., 1997. № 2. Pp. 112—114.

Клочков В. Г. Проблемы организации и процессуальное руководство прокурором досудебным расследованием.

В статье исследуется проблема законодательного обеспечения деятельности процессуального руководителя — прокурора и руководителя прокуратуры по уголовному производству в досудебном расследовании.

Обосновано, что дополненная конституционная норма об организации и процессуальном руководстве прокурором досудебным расследованием является одной из важных функций. Но в некоторых законах не полностью указано содержание этой конституционной нормы. Это привело к различному толкованию среди ученых и сотрудников правоохранительных органов, а также в правоприменительной практике.

Утверждается, что в ст. 25 Закона Украины «О прокуратуре» функция надзора за соблюдением законов органами, осуществляющими оперативно-розыскную деятельность, дознание и досудебное следствие, является шире, чем надзор в форме процессуального руководства.

Обращено внимание, что прокурор должен выполнять задачи уголовного производства об охране прав и свобод и законных интересов, обеспечения быстрого, полного и беспристрастного расследования.

В Уголовно-процессуальном кодексе не указано сущности понятия «организация», а потому непонятно, в чем суть организационной деятельности прокуратуры в этом направлении. В связи с этим, на основе анализа норм УПК исследованы формы «организации» этой деятельности.

Определено понятия «процессуальное руководство» и «процессуальный руководитель», а поэтому предложено внести дополнения в ст. 3 УПК.

Важно то, что прокурор и следователь, руководитель органа досудебного расследования, должны выполнять требования ч. 2 ст. 2 Уголовного кодекса, которая предусматривает совершение лицом деяния, содержащего 4 элемента состава преступления. Определено, какие критерии неэффективности прокурорского надзора в этом направлении. Утверждается, что взаимодействие деятельности прокурора со следователем имеет важное значение в решении задач уголовного судопроизводства. Сделан вывод, что необходимо четкое разграничение полномочий вышеуказанных прокурорских должностей. Предложено внесение определенных изменений в законы, которые должны полностью соответствовать указанной конституционной норме. Предлагается минимизировать необоснованные факты при сообщении о подозрении, что будет обеспечивать право человека не быть привлеченным к уголовной ответственности.

В статье отмечается, что процедуры сообщения о подозрении и предъявления обвинения без допросов в совершении преступления, сочетающие различные правовые системы, являются не совсем правильными.

Ключевые слова: прокурор, руководитель прокуратуры, процессуальное руководство, следователь, организация расследования преступлений, сообщение о подозрении.

Klochkov V. G. Problems of organization and procedural management of the prosecutors presidential investigation.

The article examines the problem of legislative support for the activities of the procedural head — the prosecutor and the head of the prosecutor's office regarding criminal proceedings in the pre-trial investigation.

It is substantiated that the amended constitutional norm on the organization and procedural management of the pre-trial investigation by the prosecutor's office is one of the important functions. However, some laws do not fully specify the content of this constitutional norm. This has led to their different interpretations among scholars and law enforcement officers, as well as in law enforcement practice. It is alleged that Art. 25 of the Law of Ukraine «On the Prosecutor's Office» the function of monitoring compliance with the law by bodies conducting operational and investigative activities, inquiries and pre-trial investigation, is broader than supervision in the form of procedural guidance.

Attention is drawn to the fact that the prosecutor must perform the tasks of criminal proceedings for the protection of rights and freedoms and legitimate interests, ensuring a prompt, complete and impartial investigation. The Code of Criminal Procedure does not specify the essence of the concept of the term «organization», and therefore it is not clear what is the essence of the organizational activities of the prosecutor's office in this direction. In this regard, on the basis of the analysis of the norms of the Criminal Procedure Code, the forms of «organization» of this activity are investigated.

The notion of the terms procedural management and procedural manager is defined, and therefore it is proposed to make additions to Article 3 of the Criminal Procedure Code. It is important that the prosecutor and the investigator, the head of the pre-trial investigation body, must comply with the requirements of Part 2 of Article 2 of the Criminal Code, which provides for the commission of an act that contains 4 elements of a crime.

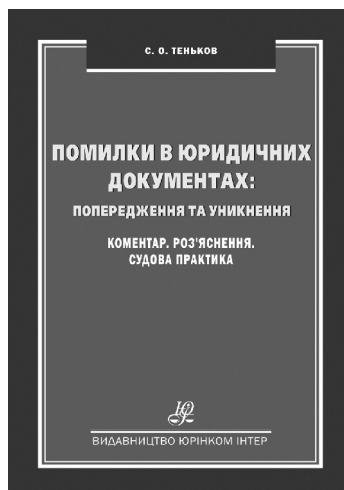
The criteria for the ineffectiveness of prosecutorial supervision in this direction have been determined. It is alleged that the interaction of the prosecutor with investigators are important in solving the problems of criminal proceedings. It is concluded that a clear delineation of the powers of the above-mentioned prosecutorial positions is needed.

It is proposed to make certain changes to the laws, which must fully comply with the specified constitutional norm.

It is substantiated that it is necessary to minimize unsubstantiated facts when reporting a suspicion that will ensure the human right not to be prosecuted.

The article emphasizes that the procedure of notification of suspicion and indictment without questioning for a crime combines different legal systems, which is not entirely correct.

Key words: prosecutor, head of the prosecutor's office, procedural management, investigator, organization of crime investigation, suspicion report.

С. О. Теньков. Помилки в юридичних документах: попередження та уникнення. Коментар. Роз'яснення. Судова практика: наук.-практ. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 256 с.

ISBN 978-966-667-761-0

У книзі за матеріалами судової практики наводиться системний аналіз найбільш поширених і небезпечних помилок у юридичних документах (договори та документи, що оформлюють їх виконання, процесуальні судові документи, податкові та трудові). Крім розгляду самих помилок, автор пропонує найбільш оптимальні варіанти їх уникнення та попередження, розглядаються можливі альтернативні варіанти.